

Гур Віктор

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна
anat_ska@ukr.net

ЕТИЧНО-ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СЬОГОДЕННЯ І МАЙБУТНЄ

The article deals with the explanation of ethical and value bases of the responsibility for present and future lives. It gives the definitions of “today” and “tomorrow” characteristics from the humanistic point of view. It shows that the ethical problem of the individual’s responsibility is the most decisive in this humanistic futurology.

Keywords: ethical and value bases of the responsibility, that the ethical problem of the individual’s responsibility.

Сьогодні, як і раніше, існуванню людства загрожує небезпека знищення внаслідок розвитку науково-технічної цивілізації, спричиненої інструменталізацією людського розуму. І сьогодні не усунені загрози, обговорення яких були започатковані в сімдесяті роки доповідями Римського клубу, коли вперше звернули увагу громадськості на межі техніко-економічного зростання. Відтоді стала очевидною необхідність пошуків нових ціннісних орієнтацій та морально-етичних норм регуляції суспільства. Обговорення цих проблем перемістилося в площину практичної філософії, «реабілітація» якої постає стійким чинником у «зміні тенденцій» суспільного розвитку. Основне питання, яке постає з усім драматизмом, полягає в тому, чи існуватиме людство й надалі, чи й у майбутньому триватиме життя на Землі? Відтак важливої ролі набуває концепт майбутнього і як регулятивний принцип, і як конститутивний чинник. Чи можна приборкати науково-технічний прогрес, взяти його під контроль спільного практичного розуму, чи глобальна катастрофа стане неминучою? І яку роль тут відіграватиме соціальна відповідальність, а відтак і етика?

Усі ці питання обертаються довкола проблеми створення нової етики та її методологічних засад, етики, основною категорією якої була б категорія відповідальності. Це проблеми взаємодії етики і науки, а отже, і відповідальності вченого, які висуває О. Гьофе і які конкретизуються Р. Гольфельдом у проблемі наслідків застосування науки, зокрема мікробіології; це й питання принципів відповідальної політики, яку висуває Й. Рау можливостей і морально-етичних меж політичного контролю за розвитком суспільства, а також його конкретних форм, а отже – співвідношення етики й політики, яку загострюють у своїх доповідях О. Шрайнер та Б. Траупе. Сюди належать і проблеми етики стосовно майбутнього економічного ладу, соціальної відповідальності та гуманізму. Це друга прикладна частина етики, яка відповідає на запитання, яким чином моральні належності, а відтак і соціальна відповідальність мають діяти у системах сучасного суспільства. Чи можливо за допомогою лише моральних без урахування загальнолюдських ціннісних орієнтацій зокрема соціальної відповідальності: питання генної інженерії, клонування, евтаназії тощо – вирішити актуальні проблеми сучасності.

З'ясоване в термінах людських сподівань майбутнє являє собою реалізоване належне. Суто людські прагнення, що є чинниками належного,

своєю чергою спонукають майбутнє через повинне, або ж моральний ідеал. У гуманістичний спосіб зрозуміти, а тим більше здійснити майбутнє можна лише завдяки тому, що адекватним чином усвідомлюється взаємозв'язок ціннісно зорієнтованого майбутнього, тобто ідеалу і фактичної наявної дійсності. Інакше кажучи, надати фактам нормативно-ціннісної змістовності, а моральним нормам фактичної буттєвості й означає через відповідальне ставлення до майбутнього гуманізувати наявне буття сьогодення.

Істотною характеристикою майбутнього є не суще, а повинне, тобто цілісно і комплексно з гуманістичної позиції майбутнє може бути усвідомленим лише завдяки його осмисленню, віднайденню тих смислів, які притаманні людині, буття якої наділено саме моральним смислом прагнення вищого блага, тобто гуманістично-змістовною соціальною відповідальністю. Об'єднуючи смисложиттєвими цілепокладаннями свою діяльність, людина набуває необхідних масштабів і критеріїв усвідомлення і самореалізації себе в оточуючому світі, суспільстві та в спілкуванні з собі подібними. Отже, на передній план такого роду гуманістичної футурології виступає суто етична проблематика відповідальності кожної людини і суспільства в цілому за сучасне і майбутнє.